

Zuid-Soedan

Zuid-Soedan

Zes maanden in United Nations Mission in the Republic of South Sudan (UNMISS)

Verslag van zes maanden in United Nations Mission in South Sudan (UNMISS), enige schetsen van de geschiedenis van Zuid-Soedan en de bemoeienis van enkele Europese militairen daarin, alsook enige persoonlijke aantekeningen en ervaringen in Zuid-Soedan, en de stad Juba in het bijzonder.

Door:

Martin Fink,

(tdl.) kapitein-luitenant ter zee (LD)

-----//-----

Met 28 afbeeldingen

Juba & 's-Gravenhage, 2015

Aan diegenen die mij de ruimte laten dit te doen

Voor kant: de UNMISS-medaille. De kleuren van de medaille zijn als volgt beschreven: The white and blue represent the UN. The black represent the oil rich state and the green symbolizes hope en prosperity brought to South-Sudan after a long struggle for independence.

© 2015, M.D. Fink

Omslagontwerp, foto's en tekeningen: M.D. Fink

ISBN: 9789402142587

Inhoud

Proloog

De Afrikaanse speeltuin

Wie vooraf ging

Het indrukwekkende toneel in de kleine zaal

Het jasje van de missie

Reizen in dienst van het Rijk

Fashoda

De witte vlekken

De slag bij stempelfontein

Terug bij de schrijftafel

Proloog

But then a travelbook is a very strange thing; there are a few excuses for writing one - all of them personal -

Paul Theroux – The pillars of Hercules¹

Het is niet vanzelfsprekend dat je Daniel van der Meulen kent. Hij is zo'n persoon op wie je door anderen gewezen moet worden. Van der Meulen kreeg in Leiden college van de hoogleraren Snouck Hurgronje en Van Vollenhoven (Indologie en Volkenrecht), die ook betrokken waren bij het bestuur van de Nederlandse Koloniën in de Oost. Van der Meulen zelf werkte op verschillende tot de verbeelding sprekende plaatsen op de wereld. Zoals in Jemen, als Nederlands gezant in Saoedi-Arabië, en in Nederlands-Indië. In de laatste plek trad hij op als adviseur van luitenant gouverneur-generaal H.J. van Mook, in de laatste jaren van het bestaan van Nederlands-Indië. De boeken die Van der Meulen erover schreef, trekken vandaag niet echt de aandacht meer. Behalve dan misschien bij diegenen bij wie die plekken waar hij zijn werk heeft mogen doen tot de verbeelding spreken. Daartoe behoren de mensen die bij tijd en wijle wensen dat de functie van overzeese bestuursambtenaar niet met Stille Trom uit de geschiedenis was vertrokken. Dat zijn zij die romantische voorstellingen hebben van die mythische buitenland-diensten, zoals de *Sudan Political Service*.² Vandaag niet zozeer meer vanwege het koloniale karakter, maar vanwege het 'er kunnen zijn'. Dat zijn de mensen die eindeloos kunnen staren naar kaarten, en zichzelf afvragen waar een rivier, zoals de Nijl, eigenlijk begint. Onder hen zijn ook militairen.

Van der Meulen (1894-1989) is geen naam die je vindt in boeken die beginnen met “*A history of*”, waarin een geschiedenis is gladgestreken en waarin alleen de echt relevante personen overblijven. Hoewel hij een indrukwekkend leven heeft gehad, iemand een artikel over hem schreef³ en een wikipedia-pagina aan hem is besteedt, stond hij niet centraal op het hoofd-podium. En zoals hij, zijn er tallozen; niet de bekende leiders, maar zij die er ook bij waren, er iets over schreven en vandaag onbekende passanten zijn geworden. Neem bijvoorbeeld, om bij het onderwerp van dit boek te blijven, de 19^e eeuwse Italiaanse officier Romolo Gessi. Hij versloeg de Arabische slavenhandelaars in de Zuid-Soedanese provincie Bahr-el-Ghazar, werd er gouverneur en behoorde tot de staf van de Britse generaal Charles Gordon tijdens diens eerste verblijf in Zuid-Soedan. Over Gessi en zijn boek, *Sette anni nel Sudan egiziano, esplorazioni, caccie e guerra contro i negrieri*⁴, is weinig meer bekend. Over Gordon, daarentegen, wordt nog geregeld gepubliceerd. Obscuurder dan Gessi is de Canadese kapitein William Grant Stairs. Eén uit de kleine groep westerlingen die meeding met een expeditie van Henry Morton Stanley, dwars door Congo om de gouverneur van de provincie Equatoria, de Duitser Emin Pasha, te ontzetten die langzaam maar zeker werd ingesloten door de Mahdi. Tijdens zijn tweede reis, om in opdracht van de Belgische Koning Katanga in te nemen, sterft Stairs aan malaria en blijft achter in Afrika. Terwijl Stanley blijft voortleven in talrijke publicaties, is Stairs van enige vorm van interesse verstoken.⁵ Of neem, om ten slotte nog een laatste militair aan de obscuriteit te onttrekken, de Britse kapitein Roger Owen⁶, commandant van 4 *King's African Rifles* in het Zuid-Soedanese Gondokoro tijdens de Eerste Wereldoorlog. Hij is één van de officieren in Zuid-Soedan die een steentje bijdroegen aan de taalwetenschappen, door de lokale talen te bestuderen en te beschrijven. Ook deze militair is een onbekende passant geworden. En van hen zijn er de meesten onder ons; niet de leiders, maar de -vaak ontzichtbare- adviseurs, stafofficieren. De kapiteins, majoors en oversten die tegenwoordig onafgebroken achter de power-point zitten om complexe materie te versimpelen zodat de commandant in één oogopslag alles begrijpt. Die hun best doen om het conflict te vertalen in verkeerslichtkleuren.

Van der Meulen schreef een aantal boeken over zijn ervaringen, hetgeen goed genoeg is geweest om in ieder geval voor mij te blijven voortleven. En ook met betrekking tot het schrijven, zijn er militairen die de pen hebben opgenomen. Zowel vroeger als vandaag. Hoewel vaak wordt gemeend dat de militair niet schrijft, concludeerde een recent proefschrift dat van de ongeveer 16.000 naar Afghanistan uitgezonden Nederlandse militairen, zeven een boek hebben geschreven. Dat lijkt niet veel, maar het is in vergelijking met andere landen kennelijk wel een bovengemiddeld getal.⁷ Militaire schrijvers zijn er niet veel, maar ze bestaan wel. Vroeger, bijvoorbeeld kapitein Jan Fabius, die in 1918 *Zes maanden in Albanië* schreef⁸, over zijn ervaringen in de eerste ‘vredesoperatie’ die Nederland in 1913 ondernam onder leiding van majoor Lodewijk Thomson. (Thomson sneuvelt tijdens de missie en heeft gedenktekens en standbeelden, in Durrës, Den Haag en Groningen. De naam en het verhaal van Fabius blijft onbekend. Zo zeer zelfs dat het de interesse van Boudewijn Büch wekte, die tachtig jaar later een nawoord in een herdruk schreef.) En zoals gezegd, heeft nu de militaire inzet in Afghanistan een reeks boeken van Nederlandse militairen voortgebracht. Bijvoorbeeld dat van Niels Roelen, *Soldaat in Uruzgan*, gelanceerd met een voorwoord van Arnon Grunberg (die samen met journalist Noël van Bommel schrijfklassen heeft georganiseerd om militairen die uit Afghanistan terugkwamen te stimuleren hun ervaringen op papier te zetten, met als resultaat onder meer het boek *Taskforce Uruzgan*, 2009). Maar ook uit andere uitzendgebieden zijn verslagen of verhalen ontsproten, zoals die van marineofficier Maartje van der Maas, die een roman over haar uitzending in Congo, gebaseerd op -naar zeggen- waargebeurde belevenissen.⁹ Geen vechtmiszie, maar niet minder indrukwekkend. Over haar ervaringen als VN-waarnemer in het zuiden van Soedan in 2008 (waaronder in Juba) publiceerde kapitein Sieta Koet-Minis recent een boek (*Military observer in Sudan*). In het voorwoord stelt militair-historicus van Defensie Richard van Gils dat niet veel geschreven is over deze VN-missie en dat bovendien het aantal Nederlandse militairen dat uitzendervaring te boek stelt klein is. ‘Dat is jammer. Laat dit boek een voorbeeld zijn voor anderen’, besluit hij.¹⁰

Naar mijn weten heeft nog geen Nederlandse militair iets geschreven over Zuid-Soedan nadat het onafhankelijk is geworden. Dit boekje is

een verslag van mijn zes maanden in Zuid-Soedan als Nederlandse stafofficier in de VN-vredesoperatie UNMISS. Dit boek is opgebouwd uit twee delen. Het eerste deel bevat een beschrijving van de algemene achtergronden van de situatie in Zuid-Soedan, enkele westerse *personae dramatis* uit de geschiedenis van Zuid-Soedan en een aantal opmerkingen over UNMISS. In het tweede deel beschrijf ik mijn eigen persoonlijke observaties, ervaringen en gebeurtenissen in Zuid-Soedan. De periode waarin mijn persoonlijke observaties zich afspelen, is van midden maart tot midden september 2015. Dit betreft een periode die start met wederom een mislukte poging van vredes-onderhandelingen, gevolgd door een stijging van vijandelijkheden tussen de partijen, die een hoogtepunt bereikte tussen april en juli in de provincies Unity en Upper Nile. De periode eindigt met de ondertekening van een vredesovereenkomst, op 26 augustus 2015.

Een half jaar is niet genoeg om het complexe conflict in Zuid-Soedan te ontrafelen. Ook niet als je er middenin zit. Dit is geen poging om een volledige en doorwrochte appreciatie van het conflict of geschiedenis te geven, maar het is slechts mijn beleving als stafofficier in UNMISS, ingebed in geschiedenis en andere achtergronden en weetjes over Zuid-Soedan. Het boek is snelschrift, voornamelijk geschreven in de korte periode van de uitzending en in november 2015 afgerond. De grote halen, ontbrekende nuance, fouten, het dunne ijs en misslagen zijn op verschillende plekken makkelijk te herkennen. Ik vraag de lezer mild te zijn in het oordeel. Tot slot is het vanzelfsprekend dat de opvattingen in dit boek uitsluitend de mijne zijn en op generlei wijze gezien kunnen worden als de mening van het ministerie van Defensie of het Rijk.

EERSTE DEEL

Waarin een algemene beschrijving van het conflict en de VN-missie in Zuid-Soedan wordt gegeven, alsook enkele militairen worden aangehaald die in Zuid-Soedan zijn geweest, van enige betekenis waren, en mij vooraf gingen.

De Afrikaanse speeltuin

Zuid-Soedan is nauwelijks in het nieuws. Uitgezonderd dan de keren dat mensenrechtenschendingen, het lot van kinderen of de gewelddadigheden in het gebied zo'n ernstig niveau bereiken dat humanitaire hulpverleners gedwongen worden het land te verlaten, en de enkele journalist bij wijze van interessante verdieping ruimte krijgt om enkele bijzonderheden van land, cultuur en conflict te belichten.¹¹ Maar de gebeurtenissen in Zuid-Soedan gaan meestal zonder echte aandacht aan ons voorbij. Wat in Zuid-Soedan speelt is zó onbekend dat nieuws over het ondertekenen van een belangrijk vredesakkoord voor het land, dat jaren van burgeroorlog tot een einde moet brengen, in de Nederlandse kranten gepaard moet gaan met de uitleg dat een conflict gaande is, en waar het conflict eigenlijk over gaat. Aan sommigen is het voorbij gegaan dat Zuid-Soedan al enkele jaren een apart land is. De naam - Zuid-Soedan- doet missschien het meeste denken aan hetzelfde beeld of gevoel dat bijvoorbeeld het woord Darfur bij velen opwekt; een Afrikaanse regio met onafgebroken ellende van een bevolking in vluchtelingenkampen, ergens in Afrika. Maar waar en waarom precies is velen niet bekend. Het rapport van de Afrikaanse Unie¹² over de situatie in Zuid-Soedan haalt het nieuws, in feite omdat de extreme wreedheden gewoon te onvoorstelbaar zijn. De daarmee gepaard gaande zaterdagkrant met enkele verdiepende culturele weetjes over de bevolking van Zuid-Soedan (zoals, 'om te trouwen zijn veel koeien als bruidschat nodig') verdwijnt tezamen met de kortstondig gewekte interesse in de papierbak.

Het idee dat het onafgebroken drama in Oost-Afrika zich ergens in de vergetelheid afspeelt, bestaat echter niet op de logistieke hub van de Verenigde Naties in Entebbe. Integendeel. In Entebbe, Oeganda, aan het Victoriameer staat het *Regional Service Center Entebbe*. Het is de logistieke hub van de Verenigde Naties voor VN-missies in, voornamelijk, Oost-Afrika. Vanaf daar vertrekken talloze witte VN-vliegtuigen en helikopters naar de verschillende operatiegebieden in Oost-Afrika met VN-voedselhulp, VN-goederen, VN-militairen en VN-diplomaten. Met de bekende afkortingen op de staarten van de vliegtuigen en helikopters; WFP, IOM, UNHCR, UNICEF. Om VN-hulp te verlenen aan gebieden in Afrika. Voor de Verenigde Naties staan de landen in Afrika, en de Oost-Afrikaanse regio in het bijzonder, hoog op de agenda. En dat geldt ook voor Zuid-Soedan. De mislukkingen van de operaties in Angola, Somalië en Rwanda in de jaren negentig zorgden voor een tijdelijke terugval in betrokkenheid van de VN op dit continent, maar rond de eeuwwisseling kreeg VN-Secretaris Generaal Kofi Annan de focus weer terug op Afrika. Het Brahimirrapport dat de VN in 2000 over VN-missies uitbracht, had de fouten doorzien en een nieuwe doctrine bedacht, hetgeen een nieuwe impuls moest geven aan VN-peacekeeping, ook in Afrika. Ban Ki-Moon zette dit voort, tot op de dag van vandaag. En dat is zeker niet onterecht, want er gebeurt ook heel veel in Afrika dat de aandacht van de VN vasthoudt. Om bij de Oost-Afrikaanse regio te blijven, in mei 2015 nog, een coup in Burundi. Meer dan 170.000 Burundezen ontvluchtten het land. Gevreesd wordt voor een verder afglijden van het land in een staat van conflict. In augustus waarschuwde de VN dat de geweldspiraal in Burundi uit de hand dreigde te lopen. De Afrikaanse Unie zint erop een vredesmacht naar het land te sturen. En daarvoor, een terroristische aanval op een universiteit in Kenia door de Somalische terreurgroep Al Shabaab, die Somalië, maar ook de regio eromheen, al jaren onstabiel houdt. In september 2015 werd door de terreurgroep een militaire basis van de Afrikaanse Unie in Somalië aangevallen, met doden tot gevolg. Het nieuws komt tegelijkertijd met het bericht van de VN dat bijna een miljoen mensen in Somalië onder de hongersnood lijden. Over de grens, in Kenia, bij Dabaab, ligt het grootste vluchtelingenkamp ter wereld met vluchtelingen uit de Hoorn van Afrika. Een kamp met meer dan 350.000 bewoners dat al zo'n 25 jaar bestaat.¹³ De VN zagen in Darfur in de zomer van 2015 weer een extra 130.000 binnenlandse

vluchtelingen na militaire operaties in Soedan. Darfur was die regio in westelijk Soedan waar meer dan tien jaar eerder de Arabische janjaweed militie op de niet-Arabische bevolking werd losgelaten. Het nieuws daarover is weggeëbt, maar het conflict nog niet. Aangrenzend aan Oost-Afrika is in de Centraal Afrikaanse Republiek recent een nieuwe VN-operatie begonnen. Daar heeft de helft van de bevolking humanitaire hulp nodig en de situatie van ongeveer een miljoen *internally displaced persons* (IDP's), zo meent de VN-gezant aldaar, wordt een vergeten crisis. VN-gezanten dringen om aandacht. Oost-Afrika heeft de twijfelachtige eer de meest grootschalige én decennia-lang voortdurende menselijke drama's te bezitten: Darfur, Tsjaad, Somalië, om er een paar te noemen. In Zuid-Soedan is de situatie met meer dan twee miljoen vluchtelingen niet veel beter.

Gezien de schaal van het aanhoudende menselijk drama in Afrika is het niet onlogisch dat daar momenteel de meeste VN-operaties plaatsvinden. Negen van de in totaal zestien VN-operaties wereldwijd bevinden zich in Afrika.¹⁴ En vijf van die negen vinden plaats in oosten centraal Afrika. Drie ervan vinden plaats in de Soedanese regio (Darfur, de betwiste regio Abyei en Zuid-Soedan). De andere twee bevinden zich in buurlanden Congo en de Centraal Afrikaanse Republiek & Tsjaad. De andere Afrikaanse VN-operaties vinden plaats in Liberia, Ivoorkust, Mali en de Westelijke Sahara. De drie grootste VN-operaties bevinden zich in Congo, Darfur en in Zuid-Soedan.¹⁵ In december 2014 had de VN in deze gebieden rond de 50.000 mensen - militairen, politie en burgers- gestationeerd.¹⁶ Daarvan horen meer dan 14.000 bij de VN-operatie in Zuid-Soedan, UNMISS. Naast de zo'n 2.000 burgers zijn er rond de 12.000 militairen, uit alle windstreken van de wereld. Met zo'n VN-operatie probeert de VN, onder meer met behulp van militairen die onder VN-vlag opereren (zogenaamde blauwhelmen), vredesbestanden te monitoren, burgers te beschermen tegen oorlogsgeweld, mensenrechtenschendingen tegen te gaan en het land te steunen om het niet te laten verzakken in een *failed state*. Blauwhelmen worden daarmee enerzijds geassocieerd met het brengen van hoop en verlichting op plekken waar de situatie het ernstigst is. Eerdere VN-operaties laten echter, en helaas, ook zien dat blauwhelmen anderzijds geassocieerd worden met in onmacht moeten toekijken om iets aan de situatie te doen. En in de meest schrijnende omstandigheid

zijn zij soms ook de aanstichters van lokaal menselijk drama. In augustus 2015 werd als unieke stap de VN-gezant van de VN-operatie in de Centraal Afrikaanse Republiek ontslagen omdat niets was gedaan tegen de aanhoudende seksuele aanrandingen en ander machtsmisbruik jegens burgers door VN-militairen. In dit verhaal van aanhoudend drama op het Afrikaanse continent is de VN tegenwoordig overigens niet meer de enige organisatie die zich op het Afrikaanse continent bezighoudt met *peacekeeping*. In de afgelopen tien jaar hebben regionale organisaties zoals de Afrikaanse Unie (AU) en de Europese Unie (EU) zichzelf zodanig georganiseerd dat zij in staat zijn bij te dragen aan *peacekeeping* in Afrika. Soms doen zij dat gezamenlijk met de VN, zoals de hybride operatie van de AU en de VN in Darfur (UNAMID). Met zoveel VN-operaties, zoveel organisaties, en zoveel conflicten met zoveel verschillende uitdagingen is het niet vreemd dat Afrika ook wel eens *the peacekeeping laboratory* wordt genoemd.¹⁷

Ook Nederland is betrokken bij Afrikaanse VN-vredesoperaties. Momenteel zijn Nederlandse militairen actief in Mali en in Zuid-Soedan. Daarnaast heeft Nederland onder de EU-vlag nog een aantal militairen in Afrika zitten. Voor Nederland behoort de militaire bijdrage aan de missie in Zuid-Soedan tot de zogenaamde kleine missies. Deze aanduiding heeft voornamelijk te maken met de bijdrage in het aantal personen die Nederland aan een missie levert: niet meer dan dertig in totaal. De aanduiding is in ieder geval zeker niet een miskenning van de ernst van de situatie die zich ter plekke afspeelt. "Terwijl we wel praten over het Midden-Oosten, Oekraïne en Noord-Afrika, hebben we het misschien te weinig over de ramp die zich in Zuid-Soedan afspeelt", werd nog gezegd in het algemeen overleg tussen ministers en de vaste kamercommissie voor Defensie. Naast een kleine missie is het ook één van de gemiddeld twintig militaire missies waar Nederland aan deelneemt. Dat de Nederlandse bijdrage aan de vredesoperatie door Defensie als een kleine missie wordt bestempeld moet niet ook het verkeerde beeld scheppen dat Nederland niet betrokken is in Zuid-Soedan. Integendeel. Net voor de onafhankelijkheid in juli 2011 werd Zuid-Soedan aangewezen als een land dat vanuit het perspectief van ontwikkelingssamenwerking prioriteit zou krijgen. Volgens Buitenlandse Zaken onderhoudt Nederland met Zuid-Soedan een

structurele bilaterale relatie op dit gebied. Een Zuid-Soedanese ambassade werd in september 2011 door een ambassadeur met standplaats Brussel geopend, die ook in Den Haag zijn geloofsbrieven overhandigde. Een strategisch plan werd door het ministerie van Buitenlandse Zaken opgesteld en speerpunten -zoals voedselveiligheid, water en natuurlijk de bescherming van de mensenrechten, waarin Nederland iets zou betekenen- werden geformuleerd.¹⁸ In 2014 werd 35 miljoen euro gereserveerd om in het land te investeren. Door de verslechterde omstandigheden in het land (er was inmiddels een burgeroorlog uitgebroken) werd de hulp aan de centrale overheid van Zuid-Soedan in dat jaar echter opgeschort. Een Nederlandse deelname aan de VN-missie UNMISS lag in dit alles ook in de lijn der logica. Net als een defensie-attaché. Eerst marine, daarna marechausee. Maar wie nog verder terug gaat, bijvoorbeeld naar het voor de Soedanese regio belangrijke moment van de ondertekening van het *Comprehensive Peace Agreement* (CPA) in 2005, zal zien dat Nederland, onder meer met Nederlandse militairen, al een aantal jaar eerder, vóór de onafhankelijkheid van Zuid-Soedan, betrokken was in de Soedanese regio.

De Nederlandse militaire inbreng in Oost-Afrika is in de afgelopen jaren zeker niet te verwaarlozen geweest. Zoals gezegd, zijn Nederlandse militairen sinds het begin van de VN-betrokkenheid bij VN-vredesoperaties in de beide Soedans betrokken geweest. En de afgelopen vijftien jaar zijn Nederlandse mariniers betrokken geweest bij de VN-missie UNMEE¹⁹ tijdens de crises in Eritrea en Ethiopië, in Tsjaad in EU-verband, in de VN-missie MONUC in Congo, onder meer met generaal-majoor der mariniers Cammaert, en met individueel uitgezonden stafofficieren in Somalië, de Centraal Afrikaanse Republiek, Darfur²⁰ en Burundi. Om een aantal te noemen. Op zee voert de marine voor de kusten van de Hoorn van Afrika nu al jaren anti-piraterij operaties uit. Oost-Afrika is met andere woorden niet een geheel onontgonnen gebied voor de Nederlandse Krijgsmacht. Een stuk verder terug in de geschiedenis vinden we onder meer de Nederlandse militaire inzet tijdens operatie *Provide Care* in Rwanda, in de jaren negentig, en de inzet van enkele Nederlandse militairen met een vliegtuig in het zuiden van Soedan in 1972, ter ondersteuning van het leveren van hulpgoederen voor het UNHCR. In diezelfde periode volgde ook een verkenning van enkele landmacht-officieren om een

brug bij Juba over de Nijl te leggen. Ofschoon de brug uiteindelijk niet door Nederlandse militairen werd aangelegd, is die er niet veel later wel door Nederlandse handen (namelijk door Rijkswaterstaat) gekomen. En nóg verder terug, kan het uitzenden van militaire geneeskundigen, in 1935, tijdens het Italiaans-Abysinisch-conflict worden aangehaald.

De militaire inzet in Afrika wordt niet zelden geserveerd tegen de achtergrond van het politieke idee dat er een rol is weggelegd voor de Nederlandse krijgsmacht in Afrika. Daaruit volgt onder meer dat seminars en themaweken worden georganiseerd om ook militairen te interesseren en voor te bereiden op het Afrikaanse continent. Dit wordt verder onderstreept met een stroom aan analyses, bijvoorbeeld van oud-generaals die het nut en de noodzaak van de Nederlandse krijgsmacht in Afrika bespreken.²¹ Taal-inventarisaties vinden plaats onder de troepen. Wie spreekt tegenwoordig nog vloeiend Frans om aan de ambities van Nederland in (West-) Afrika te kunnen voldoen? De tijd dat de Nederlander kon worden geroemd om zijn vanzelfsprekende meertaligheid is toch echt wel voorbij. En het vreemde talenonderwijs voor de aanstaande officier op de militaire academies beperkt zich tot Engels alleen. Militaire inzet in Afrika is een constante discussie. Maar welk nut dient zo'n inzet in Afrika dan? In mei 2015 stuurde de regering deze vraag naar de Adviesraad van Internationale Vraagstukken (AIV): "De Nederlandse krijgsmacht moet in staat zijn snel te reageren en uiteenlopende missies in verschillende gebieden gelijktijdig en in voldoende omvang uit te voeren en vol te houden. Welke rol moet de krijgsmacht vervullen bij het beschermen van diverse belangen op het Afrikaanse continent? En met welke inzetmogelijkheden dient rekening te worden gehouden?"²² Wie militair wil bijdragen in Afrika, loopt in ieder geval ook de kans dat deze bijdrage in VN-verband zal zijn. En zoals gezegd, hebben VN-operaties niet altijd niet de beste reputatie.

Den Haag. Thuis. Veel te doen, maar vechtend tegen de verveling. Wanneer voor mij duidelijk wordt dat de missie naar Zuid-Soedan zal plaatsvinden, begint het selecteren van boeken die meegaan. Het uitzoeken van de boeken die ik ter plekke wil lezen kost altijd even tijd. Werk, interesses, informatie, ontspanning. Jaren geleden werd het boek *The evolution of UN peacekeeping*²³ in de Leidse collegebanken voor één van de vakken van militaire geschiedenis verplicht gesteld. Het boek en het vak hebben mijn interesse voor uitzendingen en de VN toen waarschijnlijk al aangewakkerd. En het waren ook interessante tijden voor de ontwikkeling van VN-operaties, *peacekeeping operations*. De missie in Angola (UNAVEM) was geen succes. Die in Rwanda ook niet. Srebrenica was nog kraakvers en de Kosovo-oorlog was de achtergrond van mijn Leidse collegetijd. En in die periode behoorde *Shake hands with the devil* van Romeo Dallaire, de Canadese commandant van de VN-operatie in Rwanda toen het genocide-drama zich daar ontvouwde, tot de boeken die je gelezen moest hebben. VN-militairen waren de gedwongen getuige van dit alles. Het imago van militaire operaties onder VN-vlag verkeerde in zwaar weer. De zes-een-half operatie lag onder vuur, want hoe moesten we in vredesnaam opereren ‘met één hand op de rug’, wat toen een gevleugelde uitspraak was? We luisterden naar de Bosnië-ervaringen van Generaal Rupert Smith, die we later konden teruglezen in *The Utility of Force*. Professor de Wijk leidde ons tijdens zijn colleges Strategische Studies persoonlijk door zijn boek *Pyrrus in Kosovo*. De Kosovo-oorlog onderstreepte ook de volledige acceptatie van de zogenaamde *non-article five* NAVO-operaties, die VN-operaties voor Nederland een beetje naar de achtergrond schoof. Heel erg veel begreep ik er niet van, toen in de collegebanken. Maar interesse voor de materie van VN-operaties was in ieder geval gewekt. En bleef door de jaren heen steeds gewekt worden. Nu, jaren later, zit ik de VN-toegangstestjes te maken om deel te kunnen nemen aan zo’n VN-vredesoperatie. Ik krijg een baantje als militair-juridisch adviseur op het militaire VN-hoofd-kwartier in Juba. Ik had van de missie gehoord, kende mijn voorgangers en had al een aantal keer de wens uitgesproken deel te mogen nemen. Niet alleen omdat het een VN-missie is, maar ook omdat de missie Oost-Afrika betreft. Een regio met een bijzondere geschiedenis, vooral ook omdat de Nijl er doorheen stroomt.

Mijn diensttijd ving aan met de periode waarin de Nederlandse krijgsmacht voornamelijk werd ingezet in Irak en Afghanistan. De Nederlandse militaire aanwezigheid op de Balkan liep langzaam ten einde, richting een minimumbijdrage van stafofficieren in plaats van eenheden. Irak en Afghanistan stonden in het voetlicht, maar dat was geen optreden in VN-verband. Die uitzendingen waren in coalitie- en NAVO verband, en de namen van die missies in afkortingen die geen “UN” erin hadden staan; SFIR, ISAF, OEF. Maar los van een toen langzaam tot mij komend begrip van de context waarin militaire operaties kunnen plaatsvinden is het andere resultaat van een uitzending meestal een extra rijtje boeken. Boeken, waarvan het aantal na terugkomst meestal nog een tijdje blijft uitdijen totdat het volgende onderwerp aan de horizon verschijnt. Irak en Afghanistan brachten mij ook in aanraking met boeken van militairen die schrijven. Zoals de Britse kapitein Alexander ‘Bokhara’ Burnes, die de klassieker *Cabool* schreef in 1842. Of Lord Roberts, *of Kandahar*. Hij vertrok in de rang van eerste luitenant naar India en kwam pas 41 jaar later, als generaal-majoor, weer terug naar Engeland.²⁴ Hij schreef er een vuistdik tweedelig werk over, *Forty one years in India. From subaltern to commander in chief* (1897). Willem Vogelsang’s *Afghanistan, een geschiedenis* was toen een handig overzichtswerkje. Weliswaar geen militair, maar hijzelf werd ook in een uniform gehesen en als cultureel adviseur met de Nederlandse troepen meegestuurd. En natuurlijk - hoewel geen boeken van militairen- moest je toen voor begrip van de contemporaine uitdagingen in Afghanistan tenminste Sarah Chayes (*The punishment of virtue*, 2006) en Ahmed Rashad (*Taliban*, 2000) hebben gelezen. Ik kan mij de lunchafspraak herinneren tussen Sarah Chayes en enkele van mijn bazen, in de kantine van het ISAF-hoofdkwartier in Kandahar. Ik zag haar lippen en handen bevoegen bewegen, maar zat natuurlijk weer aan de verkeerde kant van de tafel, te ver om echt wat van haar briljantie mee te kunnen krijgen. Half over de tafel liggend, probeerde ik nog wat op te vangen. Irak leidde vanzelfsprekend naar de klassieker van kapitein Thomas E. Lawrence, *of Arabia*, die het manuscript van zijn boek, *Seven Pillars of Wisdom* meermalen verloor. Maar, ‘Zijn boek veroverd in korte tijd de wereld en krijgt een plaats onder de klassieke werken der Engelse literatuur’, schrijft Van der Meulen in *Ontwakend Arabië*.²⁵ Lawrence studeerde archeologie in Oxford en werkte vlak voor het uitbreken van de Eerste